

Судова фармація: організаційно-правова процедура знищення контрольованих рослин в Україні

В.О.Шаповалова, В.В.Шаповалов, С.М.Негрецький

Національний фармацевтичний університет, кафедра фармацевтичного права, Слідче управління ГУ МВС України в Харківській області, Харківська міська спілка ветеранів Афганістану, Вознесенський кафедральний собор Харків, Ізюм, Україна

У межах складових фармацевтичного права (фармацевтичне законодавство, судова фармація, доказова фармація) визначено організаційно-правову процедуру знищення контрольованих рослин в Україні. Встановлено послідовність етапів знищення, характерні особливості проведення кожного етапу знищення.

Ключові слова: судова фармація, наркотичні засоби рослинного походження, етап знищення.

ВСТУП

У світі інформації, який і далі стрімко розвивається, у нас все менше й менше залишається часу для духовного спілкування. Сучасні технології, покликані полегшити наше життя, роблять людське спілкування поверховим, інформаційний потік розсіює нашу увагу, вселяє суєту в серця, віддаляє від Бога, відчужує один від одного. Економічні потрясіння і, як наслідок, зuboжіння людей, невпевненість у завтрашньому дні, страх перед хворобами показали недосконалість людського суспільства, нашу слабкість і беззахисність. У всі часи й за будь-яких обставин духовна спрямованість людини підтримувала її серед всіляких криз, тому що причина будь-якої кризи — у самій людині. Цивілізація, побудована на принципах нестримного споживання і нечесної наживи, не принесе людству ні стабільності, ні прогресу, ні творчих злетів. Суспільство, в якому був порушений вектор духовного розвитку, в якому відсутня повага до людей старшого покоління й ведеться цілеспрямована боротьба проти духовних основ життя, приречене на деградацію і виродження [3].

Визначення меж розвитку духовності та теорії права має важливе значення для науки та практики, особливо у сфері боротьби з наркозлочинністю, нелегальним обігом наркотичних засобів рослинного походження, що кваліфікується за статтями 305-322 Кримінального Кодексу України і знаходиться в ракурсі судової фармації, яка вивчає причини та умови виникнення правопорушень. Оскільки особи, які зловживають наркотичними засобами рослинного походження, стають наркозалежними хворими, у пошуках наркотику скоюють протиправні дії, то такі наркохворі-правопорушники потребують відповідної соціально-економічної та медико-фармацевтичної допомоги. Крім того вони страждають не тільки наркоманією, а й іншими супутніми захворюваннями (ВІЛ/СНІД, психічні, неврологічні, серцево-судинні, захворювання кровообігу, печінки, нирок тощо).

Підвищення рівня доступності хворих на наркоманію до життєво необхідних лікарських засобів викликає необхідність запровадження заходів контролю з боку держави, проведення валідації ефективності діючої нормативно-правової бази щодо протидії розповсюдженню наркотичних засобів рослинного походження, що на даний час може бути здійснено лише за умови використання складових порівняно нової галузі науки — фармацевтичного права. Термін «фармацевтичне право» являє собою як галузь науки сукупність наукових знань про складові фармацевтичного права — фармацевтичне законодавство, судову фармацію, доказову фармацію, тлумачення та практику їх застосування [8, 9].

З позиції фармацевтичного права можна стверджувати, що довгострокова «Програма реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2003-2010 рр.», затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 04.06.2003 р. №877, встановлює необхідність посилення ефективності

державного контролю за окремими етапами обігу наркотичних засобів рослинного походження (опій, канабіс), зокрема це стосується етапу знищення відходів рослин та їх поживних залишків, які містять наркотичні засоби (далі — контрольовані рослини), а також виявлення та знищення незаконних посівів маку та конопель у сільськогосподарській діяльності та ін. [7].

Метою роботи було вивчити організаційно-правову процедуру знищення контрольованих рослин, послідовність етапів знищення та встановлення особливостей проведення кожного етапу знищення.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Судово-фармацевтичні дослідження проводилися на кафедрі фармацевтичного права Національного фармацевтичного університету, слідчого управління Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Харківській області та Вознесенського кафедрального собору (м. Ізюм Харківської області). Об'єктом досліджень виступали наркотичні засоби рослинного походження — канабіс, опій, віднесені до контрольованих рослин. Серед методів дослідження використано нормативно-правовий, документальний та графічний аналіз, судово-фармацевтичний моніторинг.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Проведення судово-фармацевтичного моніторингу обігу контрольованих рослин в Україні свідчить, що службами боротьби з незаконним обігом наркотиків, досудового слідства і науково-дослідним експертно-криміналістичним центром Міністерства внутрішніх справ України фіксуються порушення правил обігу контрольованих речовин суб'єктами господарювання — ліцензіатами, що, в свою чергу, призводить до відкриття кримінальних справ за ознаками статей 307, 309, 320 Кримінального Кодексу України [2].

Фармацевтичне право проводить розподіл усіх контрольованих засобів і речовин, які підлягають спеціальному контролю з боку держави до окремих класифікаційно-правових груп. Існування окремих категорій (наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, рослини, які містять наркотичні засоби та/або психотропні речовини) визначено та затверджено Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» в редакції

від 26.12.2006 р. №530-V (далі — Закон України 2006 р.) та постановою Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 р. №770 «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» (далі — постанова №770) [1, 6]. Згідно зі списком №3 табл. 1 постанови Кабінету Міністрів України №770 до категорії контрольованих слід віднести рослини маку снотворного та рослини роду коноплі. Для вказаних рослин, як і для інших категорій контрольованих засобів і речовин, розроблені правила їх обігу, зокрема це стосується і процедури знищення. Існують окремі вимоги для знищення поживних решток під час збирання врожаю, очищення насіння маку, процедура очищення комбайнів або іншої техніки від відходів.

Вирощування, культивування тощо контрольованих рослин є типовими для діяльності суб'єктів господарювання, віднесених до типу сільськогосподарських підприємств, які проводять вказані види діяльності лише за умов наявності ліцензії встановленого зразка на відповідний вид діяльності [5].

Основні положення проведення процедури знищення визначені та встановлені статтею 30 Закону України 2006 р. Крім загальних положень акцентовано увагу на виконанні суб'єктом господарювання основних правил, серед яких якнайперше є ліцензування діяльності.

За відсутності ліцензії на здійснення діяльності з культивування та/або використання рослин, включених до Переліку, юридичні та фізичні особи, які є власниками або землекористувачами земельних ділянок, на яких ростуть контрольовані рослини, зобов'язані їх знищити.

Суб'єкти господарювання, які мають відповідну ліцензію, так звані ліцензіати, мають право здійснювати вказані у ліцензії види діяльності та повинні знищувати залишки і відходи цих рослин після збору врожаю, їх очистки та обмолоту.

Проведення суб'єктом господарювання-ліцензіатом процедури знищення контрольованих рослин, а також відходів цих рослин здійснюється в порядку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 01.06.2002 №743 «Про затвердження Порядку знищення рослин, що містять наркотичні засоби та психотропні речовини, а також відходів таких рослин» (далі — постанова №743) [4].

Проведення аналізу положень нормативно-правових актів, систематизація отриманих результатів та використання даних з практики дозволило нам розробити основні етапи проведення процедури знищення контрольованих рослин (рис. 1).

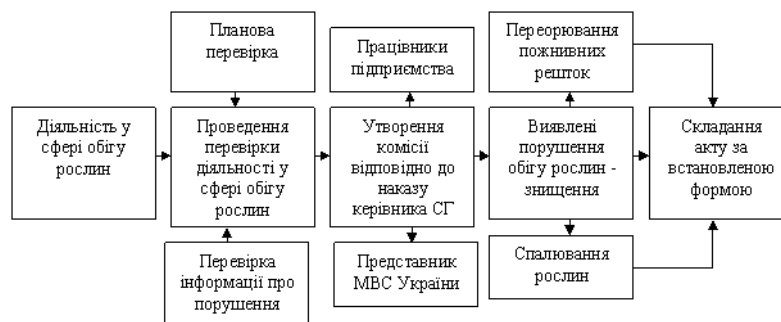


Рис. 1. Організаційно-правова процедура проведення знищення контрольованих рослин.

Так, необхідність проведення процедури знищення контрольованих рослин може виникнути або під час проведення планових перевірок, або на підставі надходження до правоохоронних органів інформації про порушення правил обігу, пов'язаних, насамперед, із культивуванням та вирощуванням контрольованих рослин. В обох вище наведених випадках утворюються комісії, до складу яких обов'язково повинні бути включені працівник суб'єкта господарювання та представник територіального Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків Міністерства внутрішніх справ України. Керівник територіального Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків Міністерства внутрішніх справ зобов'язаний забезпечити участь представника цього органу в роботі комісії з контролю за знищенням рослин та/або їх відходів.

Комісією проводиться аналіз наявності дозвільних документів у суб'єкта господарювання, здійснюється огляд посівів та, за потреби, приймається рішення про необхідність проведення процедури знищення. Про кожен факт знищення рослин та/або їх відходів комісією складається акт за відповідною формою, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України №743 в трьох примірниках, який підписується членами комісії, затверджується керівником підприємства та скріплюється печаткою підприємства. Перший примірник акта залишається на підприємстві і зберігається протягом 3 років, інші надсилаються Міністерству агрополітики та Управлінню боротьби з незаконним обігом наркотиків Міністерства внутрішніх справ (додаються до справи ліцензіата).

Про час і місце знищення рослин та/або їх відходів підприємство зобов'язане за 3 дні до такого знищення в письмовій формі повідомити територіальне Управління боротьби з незаконним обігом наркотиків Міністерства внутрішніх справ за місцезнаходженням посівів, що підлягають знищенню, або за місцем збирання врожаю.

Законодавцем визначене коло осіб, які не можуть брати участь у проведенні знищення контрольованих рослин, — це неповнолітні громадяни, хворі на наркоманію, токсикоманію або хронічний алкоголізм, звинувачені у скоєнні злочинів, пов'язаних з незаконним обігом контрольованих засобів і речовин, або які мають непогашену чи незняту судимість [4].

Контроль за проведенням знищення контрольованих рослин, згідно із законодавством України, здійснюють Міністерство агропромполітики України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство охорони здоров'я України та Служба безпеки України.

ВИСНОВКИ

Результати проведених досліджень свідчать про необхідність використання складових фармацевтичного права (фармацевтичне законодавство, судова фармація, доказова фармація) при розробці організаційно-правової процедури порядку обігу наркотичних засобів рослинного походження. Удосконалено організаційно-правову процедуру знищення контрольованих рослин в Україні. Опрацьовано послідовність етапів знищення як складової процедури обігу опію та канабісу, відображено характерні особливості здійснення кожного етапу їх знищення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» (редакція від 26.12.2006 р №530-V). — <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Кримінальний кодекс України / Фармацевтичне право і доказова фармація в системі правовідносин держава — закон — виробник — оптовик — менеджер — лікар — пацієнт — провізор — ліки — контролюючі та правоохоронні органи: Матеріали науково-практичної конференції. 16 листопада 2007 р., м. Харків / За ред. В.О.Шаповалової, В.П.Черних, В.В.Шаповалова, В.М.Коваленко, В.В.Шаповалова (мл.). — Х., 2007. — 276 с.

3. Митрополит Київський і всієї України, Предстоятель Української Православної Церкви Володимир. Різдвяне послання Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Володимира, Предстоятеля Української Православної Церкви, архієпископів, пастирів, чернецтву і всім вірним чадам Української Православної Церкви. — К., 2009. — С. 1-2.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2002 №743 «Про затвердження Порядку знищення рослин, що містять наркотичні засоби та психотропні речовини, а також відходів таких рослин». — <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.11.2000 №1719 «Про запровадження ліцензії єдиного зразка для певних видів господарської діяльності». — <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Постанова КМ України від 06.05.2000 №770 (зі змінами) «Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів» // Лекарственные средства в неврологии, психиатрии и наркологии / Под ред. В.А.Шаповаловой, П.В. Волошина, А.В.Сиефанова, И.М.Трахтенберга, В.В.Шаповалова. — Х.: Факт, 2003. — С. 454-464.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 04.06.2003 р №877 «Програма реалізації державної політики у сфері боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів на 2003-2010 рр.». — <http://zakon.rada.gov.ua>.
8. Фармацевтичне право в гінекології / Під ред. В.О.Шаповалової, В.В.Шаповалова, О.Є.Вирви. — Х.: Факт, 2004. — 288 с.
9. Шаповалов В.В. Організаційно-правові підходи до розробки комбінованих лікарських засобів на основі психоактивних речовин для попередження і лікування наркоманії: Автореф. дис. ... д.фарм.н. 15.00.01 / Київська медична академія післядипломної освіти ім. П.Л.Шупика / В.В.Шаповалов. — К., 2005. — 44 с.

В.А.Шаповалова, В.В.Шаповалов, С.Н.Негрецкий. Судебная фармация: организационно-правовая процедура уничтожения контролируемых растений в Украине. Харьков, Украина.

Ключевые слова: *судебная фармация, наркотические средства растительного происхождения, этап уничтожения.*

Использование составляющих фармацевтического права (фармацевтическое законодательство, судебная фармация, доказательная фармация) позволило определить организационно-правовую процедуру уничтожения контролируемых растений в Украине, установить последовательность этапов уничтожения и характерные особенности проведения каждого этапа уничтожения.

V.A.Shapovalova, V.V.Shapovalov, S.N.Negretskiy. Forensic pharmacy: organizational and legal procedure for deleting of the controlled plants in Ukraine. Kharkiv, Ukraine.

Key words: *forensic pharmacy, narcotic substances of the vegetable origin, stage of the deleting.*

Using of the pharmaceutical law's elements (pharmaceutical legislation, forensic pharmacy, proving pharmacy) has allowed to define organizing-legal procedure for deleting of the controlled plants in Ukraine, make up sequence and particularities of the undertaking of each stage of the deletion.

Надійшла до редакції 19.07.2010 р.